

Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö

Sopimuspalokunnan resurssin vaalimisen keinoja

Pelastusopiston tutkimus- ja kehittämispäivät 8.-9.6. 2022, Kuopio

Tutkija Kaisa Eskelinen

Esityksen näkökulma

- Esityksessä tarkastellaan keskeisiä sopimuspalokuntien elinvoimaisuuden tukemisen keinoja SPEKissä tehtyjen tutkimusten perusteella.
 - Vapaaehtoisten ja viranomaisten yhteistyö (2020)
 - Miksi palokuntatoiminta hiipuu tai viriää? (2017)
 - Vapaaehtoisten saatavuus ja käytettävyys hälytystehtäviin (2014)
- Osallisuus, monipuoliset osallistumisen mahdollisuudet
- Palokuntien kumppanuudet ja viranomaisyhteistyön toimivuus
- Vapaaehtoistyön ja työelämän yhteensovittaminen
- Palokuntayhteisön sisäinen elinvoimaisuus ja kyky muuntua yhteiskunnan tarpeisiin

Palokuntien elinvoimaisuuteen vaikuttavia ilmiöitä

- Vapaaehtoisesta kansalaistoiminnasta kohti ammattimaisuutta (ks. Möttönen ja Niemelä 2005)
- Verkostoituminen (emt.)
- Kaupungistuminen
- Yksilöllistyminen (Siisiäinen 2003, Saukkonen 2013, Taloustutkimus 2015)

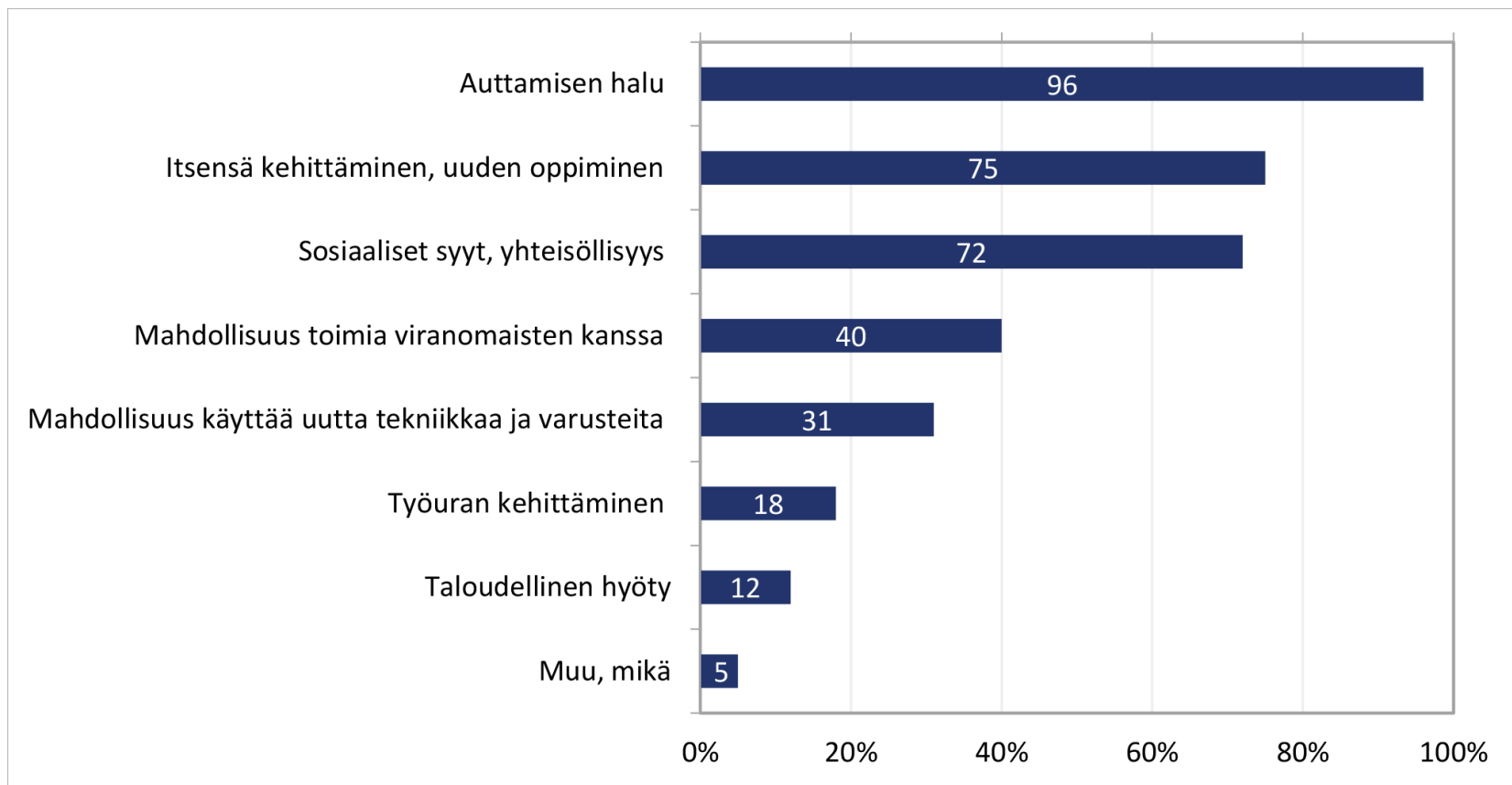
Palokunnat kahden eri logiikan välissä

- Yhteiskunnan **sosiaalista pääomaa** (Putnam 1993) vahvistavina ja siitä käyttövoimansa saavia **yhdistyksiä**: vapaaehtoisuus/ harrastus, kasvatustehtävä
- **Palvelutuotannon & työelämän** tarpeisiin vastaavia **sopimuspalokuntia** (ks. Möttönen ja Niemelä 2005)

Aineisto ja menetelmät

- **Vapaaehtoisten ja viranomaisten yhteistyö-** kyselytutkimus: N=737 palokuntalaista
- **Miksi palokuntatoiminta hiipuu tai viriää:** kysely- ja haastattelututkimus
 - aloittaneiden, lopettaneiden tai toimintamuotoaan muuttaneiden palokuntien haastattelut (9 kpl)
 - lopettaneille ja toimintamuotoaan muuttaneille palokunnille osoitettu kysely (vastaajien määrä 57, yhteensä 29 palokuntaa)
 - palokuntalaisten yksilöllisiä motivaatiotekijöitä kartoittava kysely: 933 nykyistä palokuntalaista ja 67 palokuntatoiminnan lopettanutta.
- **Vapaaehtoisten saatavuus ja käytettävyys hälytystehtäviin:** kyselytutkimus N=1315 palokuntalaista.

Mikä motivoi osallistumaan palokuntatoimintaan? Vapaaehtoisten ja viranomaisten yhteistyö (2019)

Mikä motivoi osallistumaan palokuntatoimintaan?

- **Vapaaehtoisten saatavuus ja käytettävyys hälytystehtäviin (2014):**
 - Auttamishalu 84 %
 - Sosiaaliset syyt/ yhteisöllisyys 55%
 - Itsensä kehittäminen 53 %
 - Työuran kehittäminen 11 %
- **Miksi palokuntatoiminta hiipuu tai viriää? (2017):**
 - Auttamishalu 61 %
 - Uusi harrastus 45 %
 - Halu oppia uutta 43 %
 - Työkokemuksen hankinta 16%

Palokunnan toiminnan loppumista ennaltaehkäisevät tekijät, lopettaneiden palokuntien edustajien näkemykset

Niiden vastaajien osuus, jotka olivat sitä mieltä, että ko. osa-alue olisi ennaltaehkäissyt palokunnan toiminnan loppumista tai mahdollistanut toiminnan jatkuvuuden ennallaan, % (n= 54).

Toimintaansa uudistava palokunta

- Palokuntayhteistyö hallinnon ja koulutuksen osa-alueilla
- Palokuntien yhdistyminen
- Erikoistuminen alueen tarpeita vastaavaksi mahdollistaen myös uudet kumppanuudet (esim.kunta):
 - Myrskyvahingot, korkean paikan työt, tunnelityöt
 - Ensivaste, sote- tehtävät
 - Ei kuitenkaan liian kapea-alaisesti

*"Enemmän yleishyödyllisiä tehtäviä. Esim. palopostitarkastukset palovartiointeja etc."
(palokuntalainen, Vapaaehtoisten ja viranomaisten yhteistyö 2019)*

Viranomaisyhteistyön toimivuus tukee palokuntien elinvoimaisuutta

- Viranomaisen tiedottaa palokuntia ajoissa tarpeistaan, jotta palokunnat voivat suunnata toimintaansa tarpeiden mukaisille erityisaloille.
- Viranomaisen tarkastelee, miten palokunnat voisivat keskenään yhteistyötä tehden täyttää sopimusten edellytykset.
- Palokuntien ja paikallistoimijoiden, kuten kuntien keskinäinen yhteistyö tarjoaa mahdollisuuksia molemmille osapuolille, mutta edellyttäisi paikallisviranomaisten vahvempaa ohjausta.

Viranomaisyhteistyön toimivuus: harjoittelu oikeissa johtosuhteissa, ilta- tai viikonloppuaikaan

Vapaaehtoisten ja viranomaisten yhteistyö (2019):

- 73 % vastaajista (N= 737) täysin samaa mieltä väitteestä ”On tärkeää, että viranomaiset ja vapaaehtoiset suunnittelevat ja harjoittelevat todennäköisiä häiriötilanteita yhdessä, oikeissa johtosuhteissa.”
- 50% täysin samaa mieltä väitteestä ”Vapaaehtoisten ja viranomaisten keskinäinen työn suunnittelu ja harjoittelu olisi mahdollistettava ilta- tai viikonloppuaikaan.”

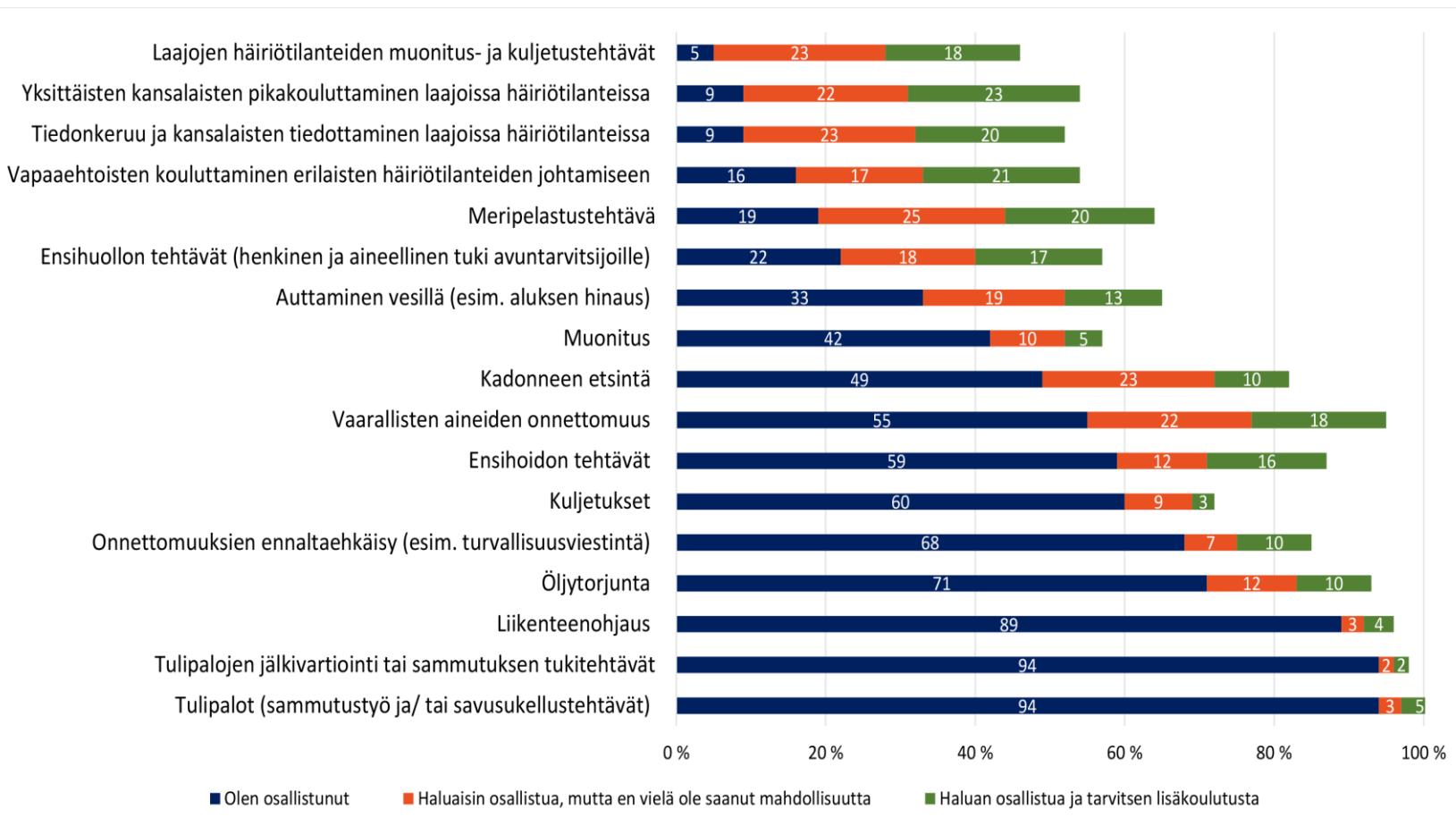
Mielekkäiksi koetut toimintamahdollisuudet tukevat palokuntien elinvoimaisuutta

- Vapaaehtoisten ja viranomaisten yhteistyö (2019):
- Osallisuus tehtävillä, varsinkin hälytystehtävillä, lisää motivaatiota ja vähäinen käyttö puolestaan laskee sitä.

Tehtävien määrän sopivaksi kokevat:

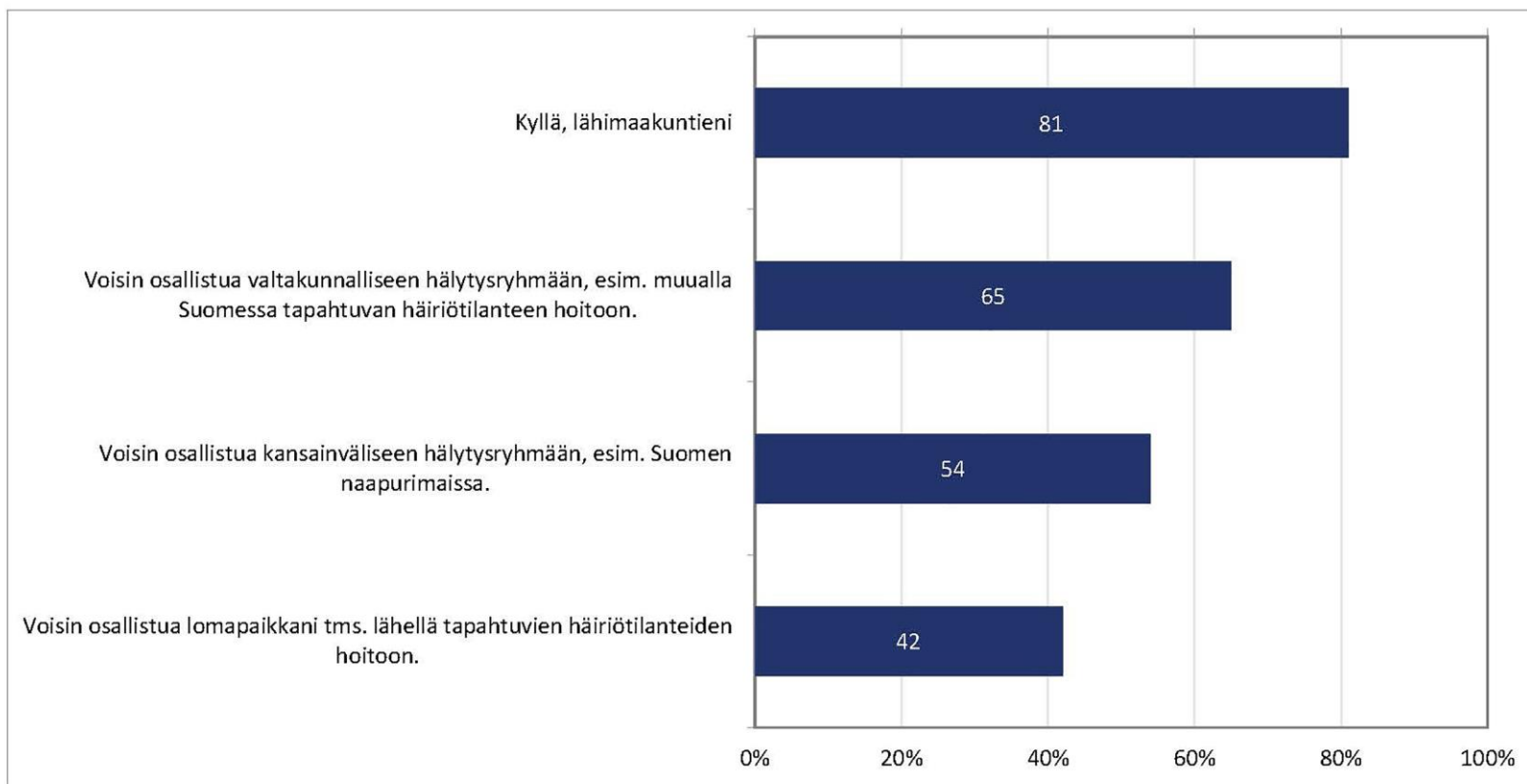
- Hälytystehtävät 70 %
- Ennaltaehkäisy- ja jälkihoitotehtävät 80 %
- Palokuntalaiset halukkaita osallistumaan myös ennaltaehkäisevään työhön, jälkitorjuntaan sekä laajoihin, pidempikestoisiin häiriötilanteisiin

Palokuntalaisten osallistuneisuus, halukkuus osallistua ja kouluttautua erilaisille tehtäville, Vapaaehtoisten ja viranomaisten yhteistyö (2019)

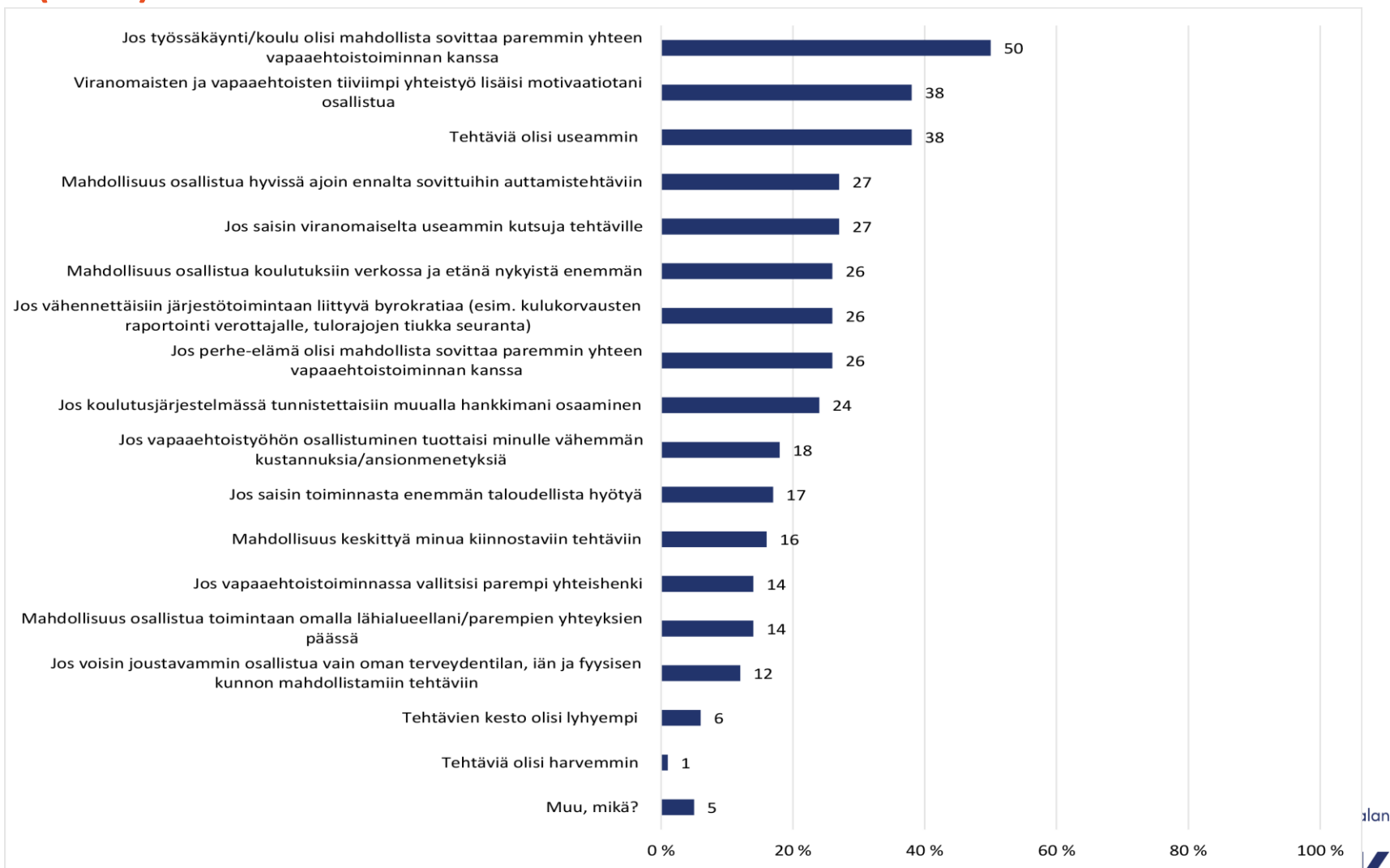

Oletko valmis osallistumaan tarvittaessa toisen maakunnan alueella tai ulkomailla tapahtuneen häiriötilanteen hoitoon?

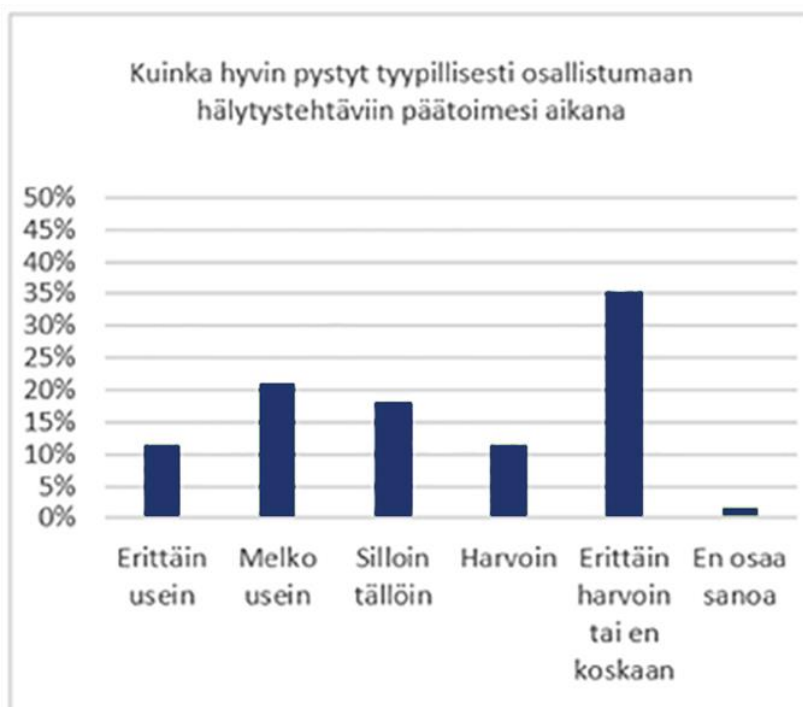
Vapaaehtoisten ja viranomaisten yhteistyö (2019)

Mikä parantaisi palokuntalaisten mahdollisuuksia osallistua vapaaehtoistoimintaan? Vapaaehtoisten ja viranomaisten yhteistyö (2019)

Osallistumismahdollisuudet rajatut työaikana

Palokuntatoiminnan ja työelämän yhteensovittamisen keinoja, palokuntalaisten ehdotuksia

- Työnantajalle korvaus menetetystä työajasta
- Sopimukset työnantajien kanssa hälytystehtäviin osallistumisen mahdollistamiseksi
- Pelastuslaitosten tiedotus työnantajille, mistä palokuntatoiminnassa kysymys
- Etätyön mahdollisuudet käyttöön
- Lastenhoitopaikka palokunnan yhteyteen

Palokuntatoiminnan ja työelämän yhteensovittamisen keinoja, palokuntalaisten ehdotuksia

Vapaaehtoisten ja viranomaisten yhteistyö (2019):

”Arkipäivän keikat ovat monella alueella ongelma työpaikkojen sijainnin takia. Palokunnissa on henkilöitä jotka pystyvät tekemään myös etätöitä jolloin olisivat paikkakunnalla. Tätä mahdollisuutta ei mielestäni ole kauheasti tuotu esille ja keskustelua olisi hyvä käydä työnantajien kanssa.”

”Pelastuslaitoksen aktiivisemmin tiedottaa työpaikoille mistä toiminnasta on kyse.”

”Mikäli työnantajat joustaisivat ja hälytystehtäville osallistumisen ajasta saisi vaikka edes puolet palkasta korvausta, lisäisi se aivan varmasti osallistumistani myös arkena. Nyt se ei onnistu koska ansiomenetykset ovat liian suuret. Sopimuspalokuntatoiminta kuten muukin vapaaehtoistoiminta on kuitenkin yhteiskunnallisesti erittäin merkittävää toimintaa.”

”Työnantajille lupa päästää/ korvauksia palokuntalaisista kun keikka tulee päivällä.”

Muita osallistumisen esteiden madaltamisen keinoja, palokuntalaisten ehdotuksia

Miksi palokuntatoiminta hiipuu tai viriää (2017)

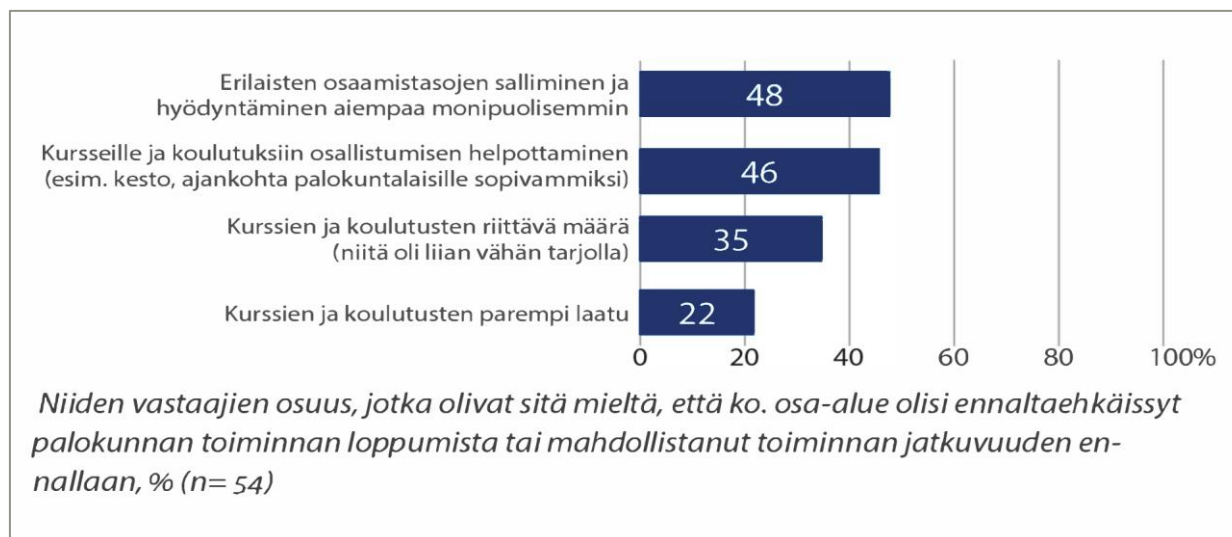
- Lisää henkilöstöä vaihtelevan ja mielenkiintoisen koulutuksen kehittämiseksi
- Enemmän ja monipuolisempaa toimintaa
- Viestinnän lisääminen palokunnan hallinnon ja kentällä toimivien välillä toimintakulttuurin parantamiseksi

Vapaaehtoisten ja viranomaisten yhteistyö (2019)

”Mikäli saataisiin järki pelastussopimukseen, jossa jokaisessa lähdössä täytyy olla savusukeltajia. Miksi ihmeessä asiaa ei sovita siten, että savusukellukselle on vain sitä haluavat palokunnat, koska varsinaisia savusukellustehtäviä on aniharvoin.”

”Jos savusukelluskelpoisuus olisi naisena helpommin saavutettavissa, kuntotestit ovat nykyisellään hyväkuntoisellekin naiselle ylivoimaiset.”

Osaamisen hankkimisen helpottaminen ja osaamisen monipuolinen hyödyntäminen

"Mielestäni vpk-toiminnan koulutukset olisi luontevampaa järjestää oman tai lähi vpk:iden kanssa paikallisesti. Iltaisin ja viikonloppuisin järjestettäviin koulutuksiin osallistuminen täältä 50km päästä on monelle tosi hankala järjestää. Esim. sammutusmieskoulutus pelkästään on jo niin pitkä että se on ollut liian suuri kynnyks vpk:hon liittymiseen. Etäopiskelu ja osaamisen tenttiminen esim. voisi olla yksi vaihtoehto." (Palokuntalainen, Vapaaehtoisten ja viranomaisten yhteistyö-tutkimus)

"Jos koulutus/kurssitus ohjelmat julkaistaisiin riittävän ajoissa, perheelliset/yrittäjät/työssäkäyvät eivät pysty järjestämään kalenteriaan alle kuukaudessa kurssien vaatimaan aikaa" (Palokuntalainen, Vapaaehtoisten ja viranomaisten yhteistyö-tutkimus)

Sopimuspalokuntien elinvoimaisuuden vaalimisen keinoja

- Työelämän/ muun elämän ja vapaaehtoistoiminnan yhteensovittaminen
 - Korvaukset työnantajalle
 - Sopimukset työnantajien kanssa
 - Toiminnan suunnitelmallisuuden lisääminen
 - Etäkouluttautuminen/ etätyö
 - Lastenhoidon järjestäminen
- Viranomaisyhteistyössä huomioidaan vapaaehtoisuuden ominaispiirteet
- Monipuoliset auttamistyön ja itsensä kehittämisen mahdollisuudet
- Yhteiskunnan tarpeisiin mukautuva palokunta
- Palokuntayhteistyö
- Palokuntayhteisö panostaa ihmisten johtamiseen

Kiitos!